

# Митрополита Андрея Шептицького не зрозуміли ні Польща, ні Ватикан

*Нотатки з конференції у французькому місті Лева*

о. д-р Михайло ДИМИД

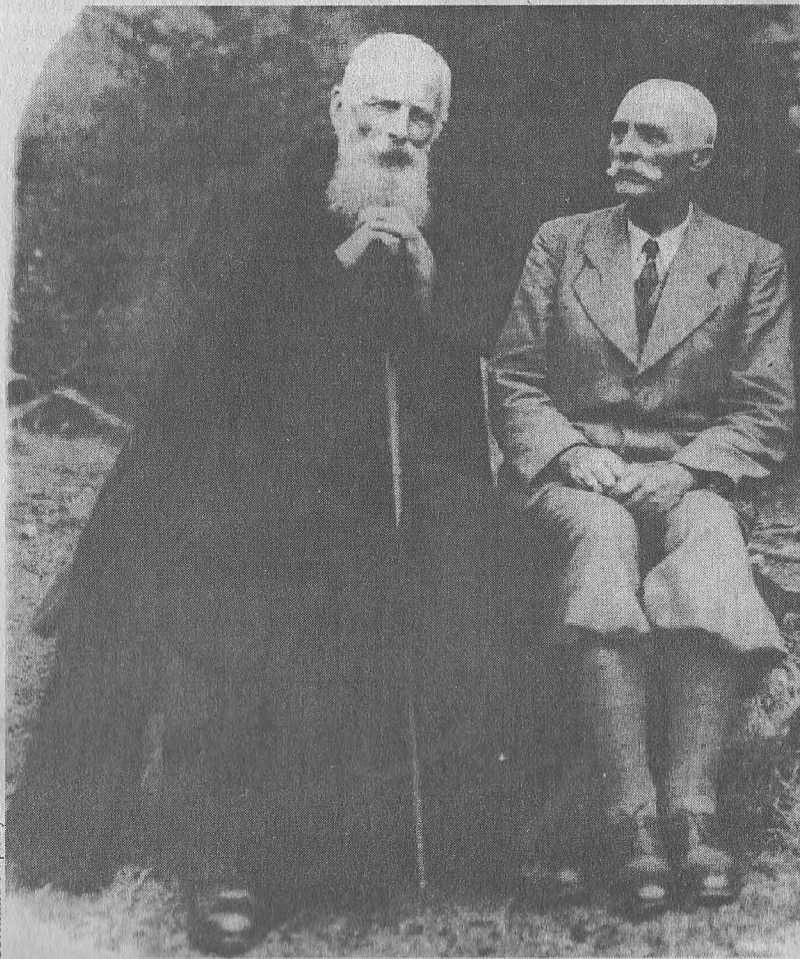
ДИДУРА

У Ліоні, місті святого Іринія, слідами Київського митрополита Петра (Анеровича), а також і слуги Божого митрополита Андрея (Шептицького), у стінах престижного Ліонського Католицького Університету відбулися наукові збори на тему "Релігійна ситуація в посткомуністичному українському суспільстві і спадок митрополита Андрея (Шептицького)".

27 березня 2001 року під патронатом кардинала Луї-Марі Білле і керівництвом декана богословського факультету проф. д-ра Ізавіє Лакруа та синкела Ліонської римської єпархії у справах єкуменізму ієромонаха П'єра Латулієра, за ініціативою о. д-ра Августина Баб'яка, відкрилися збори в Аудиторії Івана Павла II за участю численної публіки.

Отець доктор Рене Бопер, домініканець, засновник і директор Єкуменічного центру св. Іринія, виголосив доповідь на тему "Чи думка і діло митрополита Андрея в церковному контексті третього тисячоліття належать тільки до минулого?". Оратор пригадав кілька аспектів думки і діяльності митрополита в перспективі його унійної праці. Це було пізнання і знання православних, не старання про включення православних, а про об'єднання; участь у богословських пошуках і очищення літургії та чернецтва від невластивих впливів; організація Велеградських з'їздів; підтримка православних Холмщини.

*Шептицький є  
Божим слугою  
котрий став на боці*



Брат Митрополита Андрея, Климентій (зліва) з генералом Мироном Тарнавським

який твердив про "унію" як про метод минулого. І це нині є "пропащою справою". Переорієнтація Української Греко-Католицької Церкви має, напевно, мету вже не бути "гібридом", а перейти з унії до єкуменізму.

українського був надзвичайним. Найчастіше, це ставалося поміж селянами, коли, приміром, римо-католицька сторуна одружувалася з греко-католицькою і поверталася чи прив язувалася до візантійського обряду. Натомість, у вищих

тись у життя. А щодо національних питань, то він не визнавав "якобінізм", який твердив, що не всі нації мають право на державу.

Доктор В. Желізний подав ще іншу цікаву інформацію та інтерпретацію подій. Він, наприклад, вважає, що "вбивцями" УГКЦ була не тільки комуністична влада при великому тріумфі Російської Православної Церкви, яка думала, що це відповідна кара за "уніатство". Такими ж методами користувалася і Польща зі сприянням Римської Церкви при захопленні храмів, бо ж уважалося, що вони були власністю безправних "збунтованих племен". Саме на основі таких міркувань треба говорити про "реабілітацію", висвітлюючи негативні моменти поведінки кардиналів Салієгі і Вишинського.

У своїй доповіді я говорив про конфесійну ситуацію в Україні напередодні візиту Римського Архієрея Івана Павла II. В Україні живуть приблизно шість мільйонів католиків, поділених поміж двома Церквами – Грецькою та Римською. Найбільша Церква – це колишня режимна Церква – Українська Православна Церква Московського Патріархату (УПЦ МП), яка глибоко проти єкуменізму і бажає повороту до старого політичного режиму. У безпрецедентному зверненні єпископату цієї Церкви заклик до Івана Павла II не приїжджати: Україна є територією виключно Московського Патріархату. Ще існують дві інші українські православні Церкви: Українська Автокефальна Православна Церква (УАПЦ) та Українська Православна Церква Київського Патріархату (УПЦ КП). Вони народилися у відповідь на легітимні (в православних Церквах) намагання до автокефалії. В очах Української Православної Церкви

*“уніатів” і “русинів”  
з християнських  
мотивів, а не через  
опортунізм чи  
макіавелівський  
розрахунок*

Далі о. Бонер поставив риторичне запитання: чи любов, доктрина і політика, за Шептицьким, ще нині є актуальними? Жоден християнин не може не ставити поняття любові до ближнього на перше місце, але й тут є різні підходи: а) чинити милосердя – це з висоти кинути монету чи таким же чином прийняти біженця; б) що важливо, це “якість погляду” – вираз і спосіб поведіння це не тільки індивідуальна справа, але й церковна делікатна дія. Отець Куртіє говорив, що “смирненість відзначає зачинені двері”. Помимо високої особистої якості поодиноких членів Церкви, то, на жаль, нині Римо-Католицька Церква виглядає як “велика потуга”. Допомога іншому в тім, щоби він сам собі допоміг, є кращою, ніж зверхне надання допомоги. Нині для України був би корисним діалог любові, що відбувся на пропозицію патріарха Атенагора у 1965-1980 рр. Нині треба подумати, чи любов Івана Павла II і Бартоломея до Українських Церков є сповнена скромністю – не ставиться питання про їх особисту шляхетність, а у зв’язку з тим, що вони є головами сильних структур в порівнянні зі слабкими роз’єднаними Церквами в Україні.

Щодо богослов’я, то Шептицький не мав сумніву, що невідповідне “виконання першества” Римського Архієрея, яке часто проявляється через силу, є перешкодою до єдності. Це проста заява, але і складно шукати та знайти позитивні зрушення. Шкода, що офіційний документ “Щоб всі були одно”, коли Папа Іван Павло II готувався піддати сумніву спосіб управління першества, не мав розголосу в міжконфесійних екуменічних розмовах і у зв’язках між Східними Католицькими Церквами. У 1993 р. з’явився т. зв. Баламандський документ,

Щодо політики, національного питання, то А. Шептицький відіграв неабияку роль в Україні. Напевно, в історії народів деякий “філетизм” може проіснувати, однак маючи завжди на примірі вселенськість Церкви. У 1848 р. у Сардинії король Карло Альберт Савоя сказав: “L’Italia si fara da se” (“Італія сама себе збудує”). Так, може, Україна сама себе теж збудує – з любов’ю, бо думаю, що національне і релігійне зв’язане. Всі компоненти (конфесії) Української Церкви чуються слабкими, бо, крім розколі, ще на них тяжить тінь Рима і Москви, а може, ще й Константинополя. Чи, можливо, в такій ситуації Київський Патріархат не був би найкращою розв’язкою? Чи може він постати? Така перспектива не очевидна. Не “західняк” чи француз може на це відповісти. “Второпність і розум мені радять мовчати”, – такими словами закінчив глибоко обдуману доповідь о. Рене Бонер.

Другим промовцем був професор Вищої Школи Суспільних та Економічних Наук у Ряшеві-Тичині (Польща) Вальтер Желізний. Це доктор соціології, відомий із часів руху “Солідарність”. Він теж співробітник Польсько-Українського наукового інституту (Південно-Східної Європи) в Перемишлі. Його доповідь мала заголовок: “Українськість митрополита Шептицького як польська проблема”. Спочатку він нагадав твердження одного з польських письменників Ярослава Івашкевича (1894-1980), що національне і релігійне “навернення” А. Шептицького є однією із найбільших польських енігм ХХ століття.

А далі ще поставив такі запитання: Чому він, який спасав євреїв під час війни, не має “дерева праведника”? Чому за ціле життя ніколи не отримав титулу кардинала, хоч був більший від усіх них? Чому Шептицький є польською проблемою, як був українцем? Чому ж зі всіх боків б’ють по ньому патином польським і ватиканським, що б’є в одну сторону? Чому кажуть, що не розумів Польщі, Росії і т. д.?

Андрей Шептицький походить із старорукнянської шляхетної родини, яка піддалася колонізації ще в XVII ст. і перейшла на римо-католицизм. Таких родин нараховувались сотні в Польщі, поміж ними найбагатші. Поворот до

колах суспільства таких “повернень” практично не було. Мати Андрея, Софія, була дочкою великого польського драматурга Олександра Фредра (1793-1876). Один із братів, Станіслав, був міністром військових справ Польщі у 1920-х роках. Інший брат, Казимир, був депутатом Віденського парламенту, але, розчарований у політиці, 41-річним увійшов у монастир Студитів під ім’ям Климентій і, таким чином, “навернувся” і національно, й конфесійно.

*Ймовірно,  
митрополит Андрей  
не буде проголошений  
блаженним, як його  
брат Климентій I*

З огляду на те, що брати Андрея Шептицького були політичними антиподами, їхнє “питання” поляки заборили позитивно чи негативно, хоч ці різні конфесійні та національні позиції не творили родинних конфліктів. До сьогодні поляки не розуміють “питання Шептицького”: чи він зрадив, чи навернувся, чи повернувся? Для ілюстрації польського нерозуміння д-р Желізний розмірковував над тим, як це виглядало би в очах французів, якби Наполеон III, повернувшись до Корсики, боровся проти французької асиміляції і намагався мирним способом здобути незалежність.

Митрополита Шептицького не зрозуміли ні Польща, ні Ватикан, які не поділяли його візії об’єднання Церков. Його теж не сприйняли ті українські націоналісти, котрі хотіли здобути незалежність терористичними методами.

Але, водночас, його велич була візнана усіма ними, навіть якщо вона випереджувала час. Щойно сьогодні ми розуміємо, що Шептицький є Божим слугою, котрий став на боці “уніатів” і “русинів” із християнських мотивів, а не через опортунізм чи макіавелівський розрахунок, як дехто по нинішній день думає. Він хотів повернутися до морально-суспільної дії, яка була б пов’язана з євангельською добросовісністю, з якою треба співпрацювати і допомогти втіли-

Московського Патріархату ці Церкви є схизматичними. Натомість, Константинопольський Патріархат, який історично є легітимним господарем цієї території, шукає розв’язку цієї радше політичної проблеми на зразок Естонії.

Дві Католицькі Українські Церкви є відкритими до трьох православних юрисдикцій; і вони визнаються “сестрами” лише Автокефальним і Київським патріархатами, а Московію та своєю Церквою в Україні – “схизматиками” і “єретиками”. УПЦМФ стала на позиції сотеріологічного експлуативізму (власної винятковості задля спасіння), який практикувала Римська Церква перед II Ватиканським Собором.

Між католиками ситуація теж не є дуже братерською. Багато греко-католиків вважають нелегітимною діяльність Римської Церкви в Україні, мотивуючи таке ставлення документами II Ватиканського Собору про Східну традицію та обов’язок місіонерів практикувати обряд і мову країни. Треба знати, що ця Церква є колишньою Церквою польської влади в Україні, яка етнічно здебільшого залишається такою, що також непокоїть старші генерації українців.

Греко-католики, яким, супроти всяких прав людини, Московський Патріархат не визнає права на існування, не чуються зовсім спокійно в сопричасті з Римською Церквою, бо на практиці ця остання не шанує її як помісну своєправну Церкву і не дозволяє їй наслідувати дороговказ митрополита Андрея – шукати і реалізувати подвійне церковне сопричастя: православне і католицьке.

Загальне розчарування викликала моя заява, що, ймовірно, митрополит Андрей не буде проголошений блаженним, як його брат Климентій. Стосовно цього, в дискусії був наведений приклад Едіти і Гертруди Штайн, рідних сестер у монастирі, з яких проголошена блаженною Едіт, а Гертруда ні, бо “в одному випадку висловила прилюдний сумнів, чи Католицька Церква щось робить для спасіння євреїв”.

Отаким чином, питання Церкви – однієї Христової спільноти – є всюди актуальними. Вони обговорюються не тільки в українському, але й у французькому місті Лева, шукаючи доріг смирненості й любові.